

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO

PRIITA PIKAMÄE

przedstawiona w dniu 14 grudnia 2023 r.¹

Sprawa C-432/22

PT

przy udziale:

Spetsializirana prokuratura

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Spetsiliaziran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych – Przeprowadzenie zeznań – Decyzja ramowa 2008/841/WSiSW – Decyzja ramowa 2004/757/WSiSW – Handel narkotykami – Ugoda zawarta między prokuratorem a sprawcą przestępstwa w sprawie zastosowania uzgodnionej kary – Właściwość Trybunału – Artykuł 19 ust. 1 akapit drugi TUE – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej – Artykuł 47 – Zatwierdzenie ugody przez sąd – Przesłanki – Wyznaczenie składu orzekającego ad hoc – Zgoda pozostałych osób oskarżonych

1. Możliwość uzyskania przez osobę oskarżoną złagodzenia zarzutów lub obniżenia kary, pod warunkiem że przyzna się do winy, rzeknie się przed procesem możliwości kwestionowania faktów lub będzie w pełni współpracowała z organami śledczymi, stała się – zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego dalej „ETPC”) ² – powszechna w systemach wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych państw europejskich.

2. Trybunał wypowiedział się już ze swej strony w sprawach dotyczących ugód w sprawie przyznania się do winy, lecz wyłącznie w zakresie związanym z pewnymi prawami procesowymi przysługującymi osobom oskarżonym w postępowaniu karnym, takimi jak zasada domniemania niewinności na podstawie dyrektywy (UE) 2016/343/UE ³ lub prawo do informacji o oskarżeniu na podstawie dyrektywy 2012/13 ⁴.

3. Niniejsza sprawa dotyczy zgodności z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w świetle art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą praw podstawowych”) uregulowania krajowego, na podstawie którego zatwierdzenie sądowe ugody, w której jeden z oskarżonych przyznaje się do winy w odniesieniu do zarzucanych mu przestępstw w zamian za obniżenie kary,

¹ Język oryginału: francuski.

² Wyrok ETPC z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie Natsvlshvili i Togonidze przeciwko Gruzji, CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, § 90.

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.U. 2016, L 65, s. 1).

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. 2012, L 142, s. 1).

po pierwsze, należy do właściwości sądu innego niż sąd, przed którym pierwotnie wszczęto odnośne postępowanie karne, a po drugie, jest uzależnione od uprzedniego wyrażenia zgody na zawarcie tej ugody przez wszystkie pozostałe osoby oskarżone, które nie uznały swojej odpowiedzialności karnej.

Ramy prawne

Prawo Unii

4. Dla niniejszej sprawy istotny jest art. 19 ust. 1 akapit drugi (TUE).

Prawo bułgarskie

5. Artykuł 381 Nakazatelno protsesualen kodeks (kodeksu postępowania karnego, zwanego dalej „NPK”)⁵, zatytułowany „Ugoda dotycząca uzgodnionej kary w toku postępowania przygotowawczego”, stanowi:

„1. Po zakończeniu postępowania przygotowawczego, na wniosek prokuratora lub adwokata może dojść między nimi do zawarcia ugody w celu rozstrzygnięcia sprawy.

[...]

4. Ugoda może określać karę na warunkach, o których mowa w art. 55 NK, nawet w braku wyjątkowych lub licznych okoliczności łagodzących.

5. Ugoda musi mieć formę pisemną i zawierać konsensus w następujących kwestiach:

1. fakt popełnienia czynu, sprawstwo czynu przez osobę oskarżoną i popełnienie czynu w sposób zawiniony, subsumpcja czynu jako przestępstwa, wraz ze wskazaniem jego kwalifikacji prawnej;

2. charakter kary i jej wymiar.

[...]

6. Ugodę podpisuje prokurator i obrońca. Osoba oskarżona podpisuje ugodę, jeżeli ją akceptuje, po oświadczeniu, że rezygnuje z rozpatrzenia swojej sprawy w toku postępowania zwykłego.

7. W przypadku gdy postępowanie toczy się wobec przeciwko szeregu osób lub dotyczy szeregu przestępstw, ugoda może zostać zawarta przez niektóre z tych osób lub w związku z niektórymi z tych przestępstw.

[...]”.

⁵ DV nr 86 z dnia 28 października 2005 r.

6. Zgodnie z art. 382 NPK, zatytułowanym „Postanowienie sądu w sprawie ugody”:

„1. Prokurator wnosi ugode niezwłocznie po jej zawarciu do właściwego sądu pierwszej instancji, razem z aktem oskarżenia.

[...]

5. Sąd może zaproponować zmiany w ugodzie, które są rozpatrywane z udziałem prokuratora i obrońcy. Oskarżony zostaje wysłuchany w ostatniej kolejności.

[...]

7. Sąd zatwierdza ugode, o ile nie jest sprzeczna z ustawą i z dobrymi obyczajami.

[...]”.

7. Zgodnie z art. 384 NPK, zatytułowanym „Ugoda dotycząca rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu sądowym”:

„1. Na warunkach i zgodnie z zasadami określonymi w niniejszym rozdziale sąd pierwszej instancji może zatwierdzić ugode w sprawie wynegocjowaną po wszczęciu postępowania sądowego, ale przed zakończeniem sądowego etapu postępowania przygotowawczego.

[...]

3. W takim przypadku ugode zatwierdza się jedynie po wyrażeniu zgody przez wszystkie strony [postępowania]”.

8. Artykuł 384a NPK, zatytułowany „Orzeczenie w sprawie ugody zawartej z jedną z osób oskarżonych lub o popełnienie jednego z przestępstw”, przewiduje:

„1. Jeżeli po wszczęciu postępowania sądowego, ale przed zakończeniem sądowego etapu postępowania przygotowawczego, dojdzie do zawarcia ugody z jedną z osób oskarżonych lub w związku z jednym z przestępstw, sąd zawiesza postępowanie.

2. W przedmiocie zawartej ugody orzeka inny skład sądu w terminie siedmiu dni od otrzymania sprawy.

3. Skład orzekający, o którym mowa w ust. 1, rozpatruje sprawę po wydaniu orzeczenia w przedmiocie ugody”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

9. W dniu 25 marca 2020 r. Spetsializirana prokuratura (prokuratura wyspecjalizowana, Bułgaria) wszczęła przed Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowanym sądem karnym, Bułgaria), będącym sądem odsyłającym, postępowanie karne przeciwko 41 osobom, w tym SD i PT, w związku z kierowaniem działalnością zorganizowanej grupy przestępczej lub uczestnictwem

w tej działalności, mającej na celu osiągnięcie korzyści majątkowych poprzez rozprowadzanie narkotyków. PT jest ścigany za udział w tej grupie przestępczej, a także za posiadanie środków odurzających w celu ich rozprowadzania.

10. W dniu 26 sierpnia 2020 r., na wstępnym etapie postępowania prokurator i obrońca SD zawarli ugodę, na podstawie której SD przyznał się do winy w odniesieniu do wszystkich skierowanych przeciwko niemu zarzutów i wymierzona mu zostanie kara łagodniejsza od przewidzianej ustawą. Ugoda ta zawierała imiona i nazwiska oraz osobiste numery identyfikacyjne pozostałych oskarżonych. W dniu 1 września 2020 r. inny skład orzekający zatwierdził tę ugodę, przy czym nie zwrócono się o zgodę tych osób.

11. W dniu 17 listopada 2020 r. na sądowym etapie postępowania prokurator i obrońca PT zawarli ugodę obejmującą przyznanie się przez zainteresowanego do winy w odniesieniu do wszystkich dotyczących go zarzutów oraz wymierzenie kary pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania kary za popełnione przestępstwa (zwaną dalej „ugodą z dnia 17 listopada 2020 r.”). W celu uwzględnienia wyroku z dnia 5 września 2019 r., AH i in. (Domniemanie niewinności) (C-377/18, EU:C:2019:670), ugodę zmieniono w taki sposób, aby pominąć imiona i nazwiska oraz osobiste numery identyfikacyjne pozostałych osób oskarżonych.

12. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 14 stycznia 2021 r., sąd odsyłający zebrał uwagi pozostałych osób oskarżonych, przy czym niektóre z nich nie wyraziły zgody na zatwierdzenie ugody z dnia 17 listopada 2020 r. Zgodnie z art. 384a NPK sąd ten w dniu 18 stycznia 2021 r. przekazał tę ugodę swojemu prezesowi w celu wyznaczenia innego składu orzekającego do wydania rozstrzygnięcia w jej przedmiocie. W dniu 21 stycznia 2021 r. ten ostatni odmówił zatwierdzenia ugody z dnia 17 listopada 2020 r. ze względu na to, że niektóre z osób oskarżonych nie wyraziły na to zgody.

13. W dniu 10 maja 2022 r. prokurator i obrońca PT, na podstawie wyroku z dnia 29 lipca 2019 r., Gambino i Hyka (C-38/18, EU:C:2019:628), zwrócili się do składu orzekającego rozpatrującego sprawę o wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie tej ugody bez zwrócenia się o zgodę do pozostałych osób współoskarżonych. Jednakże w dniu 11 maja 2022 r. skład ten uległ wyłączeniu podczas przydziału losowego w celu wyznaczenia na podstawie art. 384a NPK składu orzekającego w przedmiocie wspomnianej ugody.

14. W dniu 18 maja 2022 r. skład orzekający wyznaczony na podstawie tego przepisu zbadał ugodę z dnia 17 listopada 2020 r. i odmówił jej zatwierdzenia ze względu na to, że jej zatwierdzenie wymagało zgody 39 osób współoskarżonych. W następstwie tej odmowy prokurator, PT i jego obrońca tego samego dnia ponownie zwrócili się do składu orzekającego, przed którym przedstawiono wszystkie dowody, o zatwierdzenie tej ugody bez zwrócenia się o zgodę do osób współoskarżonych. Prokurator wyraził jednak wątpliwości co do bezstronności składu i możliwości kontynuowania przezeń postępowania dotyczącego osób współoskarżonych, gdyby zatwierdził on ugodę zawartą z PT. PT uważa zaś, że niemożność zawarcia przez niego ugody pociąga za sobą naruszenie praw przyznanych mu przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisaną w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwaną dalej „EKPC”).

15. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wskazuje, że odpowiedź na zadane pytania prejudycjalne jest niezbędna, aby mógł on orzec co do istoty w zawisłej przed nim sprawie, ponieważ sprawa ta dotyczy przestępstw objętych zakresem

stosowania decyzji ramowych 2004/757/WSiSW⁶ i 2008/841/WSiSW⁷, a zatem „dziedzin objętych prawem Unii” w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Uważa on, że przewidziane w prawie krajowym zasady zawarcia ugody między prokuratorem a osobą oskarżoną stanowią w rozumieniu art. 51 ust. 1 karty praw podstawowych „stosowanie” art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841.

16. Sąd odsyłający zastanawia się, po pierwsze, nad zgodnością art. 384a NPK z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i z art. 47 akapity pierwszy i drugi karty praw podstawowych. Zdaniem tego sądu, sprzeczne z zasadą bezpośredniości postępowania karnego i z prawem do skutecznej ochrony sądowej byłoby postawienie obrony w sytuacji, w której dowody są gromadzone przed jednym składem orzekającym, lecz orzekanie w ich przedmiocie należy już do innego składu orzekającego.

17. Sąd ten zastanawia się, po drugie, nad zgodnością art. 384 ust. 3 NPK – w zakresie, w jakim wymaga on dla zatwierdzenia takiej ugody pozostałych osób oskarżonych w tym samym postępowaniu karnym – nie tylko z art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841, lecz również z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i art. 52 karty praw podstawowych w związku z jej art. 47. Ów wymóg zgody prowadzi bowiem do ograniczenia dostępu do środka prawnego w rozumieniu tego ostatniego postanowienia, przy jednoczesnym braku poszanowania zasady proporcjonalności, wymaganej przez art. 52 karty praw podstawowych.

18. Wreszcie sąd odsyłający zastanawia się, czy w przypadku gdyby sam zatwierdził ugodę zawartą między prokuratorem a PT, byłby on następnie zobowiązany do wyłączenia się z tej sprawy w świetle postanowienia z dnia 28 maja 2020 r., UL i VM (C-709/18, EU:C:2020:411, pkt 35), aby zagwarantować pozostałym oskarżonym prawo dostępu do bezstronnego sądu, o którym mowa w art. 47 akapit drugi karty praw podstawowych.

19. W tych okolicznościach Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy w przypadku postępowania karnego dotyczącego oskarżenia o przestępstwa objęte zakresem stosowania prawa Unii jest zgodna z art. 19 ust. 1 [akapit drugi] TUE oraz art. 47 [akapity pierwszy i drugi] karty praw podstawowych ustawa krajowa ustanawiająca wymóg, zgodnie z którym inny sąd, a nie sąd rozpoznający sprawę, przed którym przeprowadzono wszystkie dowody, musi badać merytorycznie ugodę zawartą między prokuratorem a oskarżonym, jeżeli powodem tego wymogu jest to, że istnieją inni współoskarżeni, którzy nie zawarli ugody?
- 2) Czy jest zgodna z art. 5 decyzji ramowej 2004/757, art. 4 decyzji ramowej 2008/841, art. 19 ust. 1 [akapit drugi] TUE oraz art. 52 w związku z art. 47 karty praw podstawowych ustawa krajowa, zgodnie z którą ugoda kończąca postępowanie karne zostanie zatwierdzona tylko wtedy, gdy wszyscy pozostali współoskarżeni i ich obrońcy wyrazili zgodę na tę ugodę?

⁶ Decyzja ramowa Rady z dnia 25 października 2004 r. ustanawiająca minimalne przepisy określające znamiona przestępstw i kar w dziedzinie nielegalnego handlu narkotykami (Dz.U. 2004, L 335, s. 8).

⁷ Decyzja ramowa Rady z dnia 24 października 2008 r. w sprawie zwalczania przestępczości zorganizowanej (Dz.U. 2008, L 300, s. 42).

- 3) Czy art. 47 [akapit drugi] karty praw podstawowych wymaga, aby sąd, po zbadaniu i zatwierdzeniu ugody, odmówił rozpatrzenia zarzutu przeciwko innym współoskarżonym, jeżeli orzekł w przedmiocie tej ugody w sposób, który nie stwierdza ich udziału, ani nie stanowi orzeczenia o ich winie?”.

Postępowanie przed Trybunałem

20. Komisja przedstawiła uwagi na piśmie.

Ocena

21. Jak wynika z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, sąd odsyłający uważa, że powinien uzyskać od Trybunału wykładnię art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, art. 47 i 52 karty praw podstawowych, a także art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841 w kontekście wątpliwości, jakie żywi co do zgodności z tymi postanowieniami i przepisami prawa Unii uregulowania krajowego określającego warunki zatwierdzenia przez sąd ugody zawartej między prokuratorem a osobą ściganą w postępowaniu karnym, w której osoba ta przyznaje się do winy w odniesieniu do zarzucanych jej przestępstw i w konsekwencji nakłada się na nią uprzednio uzgodnioną karę.

22. W ramach swoich uwag na piśmie Komisja podniosła zasadniczo brak możliwości zastosowania w tej sprawie art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841 oraz art. 47 karty praw podstawowych. Podniosła ona również, że uzasadnienie postanowienia odsyłającego w odniesieniu do drugiego pytania prejudycjalnego nie spełnia wymogów art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem. Należy ponadto przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem do samego Trybunału należy ocena sytuacji, w jakiej sąd krajowy kieruje do niego wniosek, w celu zweryfikowania swojej własnej właściwości lub dopuszczalności przedłożonego mu wniosku⁸.

W przedmiocie właściwości Trybunału

23. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunał nie jest właściwy do udzielenia odpowiedzi na pytanie prejudycjalne, jeżeli jest oczywiste, że przepis prawa Unii przedłożony do interpretacji Trybunału nie może znaleźć zastosowania⁹. Jeżeli stan prawny nie jest objęty zakresem stosowania prawa Unii, Trybunał nie jest właściwy do jego oceny, a przytaczane ewentualnie postanowienia karty praw podstawowych nie mogą stanowić samodzielnej podstawy do nadania mu takiej właściwości¹⁰.

24. Jeżeli chodzi, w pierwszej kolejności, o art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, należy przypomnieć, że na podstawie tego postanowienia państwa członkowskie ustanawiają środki niezbędne do zapewnienia jednostkom poszanowania ich prawa do skutecznej ochrony sądowej w dziedzinach objętych prawem Unii. Do państw członkowskich należy zatem ustanowienie systemu środków odwoławczych i procedur zapewniającego skuteczną kontrolę sądową w tych dziedzinach. Z orzecznictwa Trybunału wynika, że co się tyczy zakresu stosowania art. 19 ust. 1 akapit

⁸ Wyrok z dnia 22 marca 2022 r., Prokurator Generalny i in. (Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego – Powołanie) (C-508/19, EU:C:2022:201, pkt 59).

⁹ Wyrok z dnia 24 lutego 2022 r., Viva Telecom Bulgaria (C-257/20, EU:C:2022:125, pkt 123).

¹⁰ Postanowienie z dnia 18 kwietnia 2023 r., Vantage Logistics (C-200/22, EU:C:2023:337, pkt 27).

drugi TUE, postanowienie to dotyczy „dziedzin objętych prawem Unii”, niezależnie od tego, w jakiej sytuacji państwa członkowskie stosują to prawo w rozumieniu art. 51 ust. 1 karty praw podstawowych¹¹.

25. Artykuł 19 ust. 1 akapit drugi TUE znajduje między innymi zastosowanie w stosunku do każdego organu krajowego, który może rozstrzygać jako sąd kwestie dotyczące stosowania lub wykładni prawa Unii, a więc wchodzące w zakres dziedzin objętych tym prawem. Otóż jest tak w przypadku sądu odsyłającego, który jako bułgarski sąd powszechny może orzekać o kwestiach związanych ze stosowaniem lub z wykładnią prawa Unii i należy, jako „sąd” w znaczeniu zdefiniowanym w tym prawie, do bułgarskiego systemu środków prawnych „w dziedzinach objętych prawem Unii” w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, skutkiem czego powinien odpowiadać wymogom skutecznej ochrony sądowej. Ponadto należy przypomnieć, że chociaż organizacja wymiaru sprawiedliwości w państwach członkowskich należy do kompetencji tych ostatnich, to wciąż przy wykonywaniu tej kompetencji państwa członkowskie mają obowiązek dotrzymywać zobowiązań wynikających dla nich z prawa Unii, a w szczególności z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE¹².

26. Z powyższego wynika, że w niniejszej sprawie Trybunał jest właściwy do dokonania wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

27. W drugiej kolejności należy wskazać, że zakres zastosowania karty praw podstawowych w odniesieniu do działań państw członkowskich został określony w jej art. 51 ust. 1, zgodnie z którym postanowienia karty praw podstawowych mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim państwa te stosują prawo Unii, przy czym postanowienie to potwierdza utrwalone orzecznictwo Trybunału, zgodnie z którym gwarantowane w porządku prawnym Unii prawa podstawowe znajdują zastosowanie we wszystkich sytuacjach podlegających prawu Unii, jednak nie poza takimi sytuacjami.

28. W niniejszej sprawie, co się tyczy w szczególności art. 47 karty praw podstawowych, którego dotyczy niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, należy stwierdzić, że przed sądem odsyłającym toczy się postępowanie karne przeciwko 40 osobom, w tym PT, w związku z ich uczestnictwem w działalności zorganizowanej grupy przestępczej mającej na celu osiągnięcie korzyści majątkowych poprzez rozprowadzanie narkotyków, przy czym zainteresowany jest ponadto ścigany za posiadanie środków odurzających w celu ich rozprowadzania.

29. Bezsporne jest, że wyżej wymienione przestępstwa, przewidziane i zagrożone karą w art. 321 ust. 3 pkt 2 i art. 354a ust. 1 bułgarskiego kodeksu karnego, są objęte zakresem stosowania decyzji ramowych 2004/757 i 2008/841, których odpowiednie art. 5 i art. 4 stanowią, iż państwa członkowskie mogą podjąć niezbędne środki w celu zapewnienia, by sankcje, o których mowa w tych decyzjach ramowych, mogły zostać zmniejszone, jeżeli sprawca rezygnuje z działalności przestępczej w dziedzinach objętych wspomnianymi decyzjami ramowymi i dostarcza organom administracyjnym lub sądowym informacji, których uzyskanie przez wymienione organy w inny sposób byłoby niemożliwe, pomagając im w szczególności w identyfikowaniu lub postawieniu przed sądem innych sprawców przestępstwa lub w znalezieniu dowodów.

¹¹ Wyrok z dnia 26 marca 2020 r., Miasto Łowicz i Prokurator Generalny (C-558/18 i C-563/18, zwany dalej „wyrokiem Miasto Łowicz”, EU:C:2020:234, pkt 32, 33).

¹² Zobacz podobnie wyrok Miasto Łowicz (pkt 34–36).

30. Czy z powyższego stwierdzenia można wywnioskować, jak uczynił to sąd odsyłający, że krajowe przepisy proceduralne regulujące zatwierdzenie przez sąd ugody w sprawie przyznania się do winy stanowią stosowanie prawa Unii w rozumieniu art. 51 ust. 1 karty praw podstawowych, wymuszając tym samym zastosowanie jej postanowień?

31. Odpowiedź przeczącą na to pytanie można by udzielić w wyniku rozumowania analogicznego do tego, które doprowadziło do wydania postanowienia z dnia 24 września 2019 r., *Spetsializirana prokuratura (Domniemanie niewinności)* (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776), dotyczącego wykładni art. 7 ust. 4 dyrektywy 2016/343, zgodnie z którym „państwa członkowskie mogą umożliwić swoim organom sądowym uwzględnienie, przy orzekaniu, gotowości podejrzanych i oskarżonych do współpracy”. W postanowieniu tym Trybunał orzekł, że artykuł ów należy interpretować w ten sposób, że nie reguluje on kwestii, czy zatwierdzenie przez sąd ugody w sprawie zastosowania uzgodnionej kary, takiej jak przewidziana w tym samym uregulowaniu co rozpatrywane w postępowaniu głównym, zawartej między oskarżonym o przynależność do grupy przestępczej a prokuratorem, może być uzależnione od warunku wyrażenia zgody na zawarcie tej ugody przez pozostałych oskarżonych o przynależność do tej grupy przestępczej, i to mimo uprzedniego stwierdzenia, że dyrektywa ta ma zastosowanie *ratione personae* i *materiae* do postępowania głównego.

32. W niniejszej sprawie należy podkreślić, po pierwsze, że decyzje ramowe 2004/757 i 2008/841 zostały przyjęte na podstawie art. 31 ust. 1 lit. e) UE, który przewidywał w szczególności, że wspólne działanie w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach karnych obejmuje stopniowe przyjmowanie środków ustanawiających minimalne normy dotyczące znamion przestępstw i kar w dziedzinach przestępczości zorganizowanej, terroryzmu i nielegalnego handlu narkotykami¹³. Rzeczne decyzje ramowe ustanawiają na podstawie obecnego art. 83 ust. 1 TFUE, który zastąpił art. 31 ust. 1 UE, przepisy minimalne z zakresu prawa karnego materialnego.

33. Należy przy tym stwierdzić, że rozpatrywane uregulowanie krajowe należy do dziedziny postępowania karnego, a żaden z instrumentów prawa Unii mających na celu wzmocnienie praw osób podejrzanych lub oskarżonych w toku całego postępowania karnego, przyjętych na podstawie art. 82 ust. 2 TFUE, nie reguluje konkretnie sposobów zawarcia ugody w sprawie przyznania się do winy między prokuratorem a sprawcą przestępstwa. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, w tym względzie należy pojąć „stosowanie prawa Unii” w rozumieniu art. 51 karty praw podstawowych wymaga istnienia związku między aktem prawa Unii a rozpatrywanym środkiem krajowym, który wykracza poza bliskość danych dziedzin lub pośredni wpływ jednej dziedziny na drugą¹⁴.

34. Należy przypomnieć, że decyzje ramowe wiążą państwa członkowskie w odniesieniu do rezultatu, jaki należy osiągnąć, jednocześnie pozostawiając organom krajowym kompetencje w zakresie formy i środków¹⁵. Jak zauważono powyżej, decyzje ramowe 2004/757 i 2008/841 stanowią jedynie instrumenty harmonizacji minimalnej. W konsekwencji państwa członkowskie posiadają znaczny zakres uznania przy wdrażaniu tych aktów do swego prawa krajowego¹⁶.

¹³ W odniesieniu do decyzji ramowej 2004/757 zob. wyrok z dnia 11 czerwca 2020 r., *Prokuratura Rejonowa w Słupsku* (C-634/18, EU:C:2020:455, pkt 32).

¹⁴ Wyrok z dnia 10 lipca 2014 r., *Julian Hernandez i in.* (C-198/13, EU:C:2014:2055, pkt 34).

¹⁵ Wyrok z dnia 11 czerwca 2020 r., *Prokuratura Rejonowa w Słupsku* (C-634/18, EU:C:2020:455, pkt 39).

¹⁶ W odniesieniu do decyzji ramowej 2004/757 zob. wyrok z dnia 11 czerwca 2020 r., *Prokuratura Rejonowa w Słupsku* (C-634/18, EU:C:2020:455, pkt 41).

35. Po trzecie, z brzmienia art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841 wynika, że przepisy te jedynie zastrzegają dla państw członkowskich możliwość zezwolenia swoim organom sądowym na uwzględnienie współpracy osób oskarżonych przy ustalaniu kary w następstwie uznania odpowiedzialności karnej. Ponieważ rzeczzone przepisy nie nakładają na państwa członkowskie obowiązku zapewnienia uwzględnienia tej współpracy przez wspomniane organy, nie przyznają one oskarżonemu prawa do niższej kary w przypadku współpracy z organami sądowymi, na przykład poprzez zawarcie ugody z prokuratorem, w której osoba ta uznaje swoją winę¹⁷.

36. Należy podkreślić, że Trybunał stwierdził brak możliwości zastosowania praw podstawowych Unii w kontekście uregulowań krajowych ze względu na okoliczność, że przepisy Unii w danej dziedzinie nie nakładały żadnych zobowiązań na państwa członkowskie w odniesieniu do sytuacji, której dotyczyło postępowanie główne¹⁸.

37. Po czwarte należy niewątpliwie zauważyć, że art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841 uściślają warunki, które regulują w odpowiednich przypadkach możliwość uwzględnienia przez organy sądowe współpracy oskarżonych, w niniejszym przypadku w odniesieniu do treści tego zachowania. Uwaga ta nie może oczywiście podważyć wniosku, że na państwach członkowskich nie ciąży obowiązek uwzględnienia tej okoliczności. Przede wszystkim jednak wyżej wymienione przepisy decyzji ramowych 2004/757 i 2008/841 nie zawierają żadnej wskazówki dotyczącej zasad proceduralnych uwzględniania przez organ sądowy współpracy sprawcy przestępstwa, niezależnie od tego, czy w grę wchodzi uznanie okoliczności łagodzących przez skład orzekający, czy też zawarcie ugody w sprawie przyznania się do winy między prokuratorem a zainteresowanym, co może mieć miejsce na różnych etapach postępowania, ani też treści takiej ugody, czy procesu decyzyjnego mającego na celu uzyskanie zatwierdzenia ze strony sądu w przypadku ścigania wielu oskarżonych, lub też skutków ugody. Określenie tych zasad należy wyłącznie do prawa krajowego¹⁹.

38. Z powyższego wynika, że art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841 nie regulują kwestii tego, czy zatwierdzenie ugody w sprawie zastosowania uzgodnionej kary może podlegać wymogowi zgody pozostałych oskarżonych i czy rozpatruje je skład orzekający inny niż ten, przed którym pierwotnie wszczęto postępowanie karne²⁰. W braku stosowania prawa Unii w sprawie w postępowaniu głównym postanowienia karty praw podstawowych, do których odnosi się sąd odsyłający, nie mogą znaleźć zastosowania, co przesądza o braku właściwości Trybunału do ich rozpoznania.

39. Muszę jednak stwierdzić, że orzecznictwo Trybunału zawiera przykłady mniej rygorystycznej wykładni pojęcia „stosowania prawa Unii”²¹, wymagającej między innymi zbadania, czy omawiane uregulowanie krajowe ma na celu wykonanie przepisu prawa Unii, jaki jest charakter tego uregulowania oraz czy zmierza ono ku realizacji celów innych niż te objęte prawem Unii, nawet jeżeli może ono w sposób pośredni wpływać na to ostatnie, a także czy istnieją przepisy prawa

¹⁷ Zobacz analogicznie postanowienie z dnia 24 września 2019 r., Spetsializirana prokuratura (Domniemanie niewinności) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, pkt 34).

¹⁸ Postanowienie z dnia 24 września 2019 r., Spetsializirana prokuratura (Domniemanie niewinności) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).

¹⁹ Zobacz analogicznie postanowienie z dnia 24 września 2019 r., Spetsializirana prokuratura (Domniemanie niewinności) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, pkt 34, 35).

²⁰ Zobacz analogicznie postanowienie z dnia 24 września 2019 r., Spetsializirana prokuratura (Domniemanie niewinności) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, pkt 36).

²¹ Zobacz na przykład wyroki: z dnia 9 marca 2017 r., Milkova (C-406/15, EU:C:2017:198, w szczególności pkt 52); z dnia 21 grudnia 2011 r., N.S. i in. (C-411/10 i C-493/10, EU:C:2011:865, pkt 64–69).

Unii regulujące daną dziedzinę w sposób szczególny lub mogące mieć dla niej znaczenie²². I tak, w ramach analizy art. 5 decyzji ramowej 2004/757 i art. 4 decyzji ramowej 2008/841 w związku z poprzednimi przepisami dotyczącymi konieczności ustanowienia przez państwa członkowskie kar skutecznych, proporcjonalnych i odstraszających²³, można by twierdzić, że rozpatrywane uregulowanie krajowe ma na celu stosowanie prawa Unii i odpowiada w rzeczywistości tym samym celom co wskazane decyzje, a mianowicie zwalczaniu handlu narkotykami i przestępczości zorganizowanej.

40. Nie zmienia to faktu, że wagę wniosku co do ewentualnej możliwości zastosowania w niniejszym przypadku przepisów wspomnianych aktów prawa wtórnego oraz jego konsekwencje dla stosowania karty praw podstawowych, a w szczególności jej art. 47, należy postrzegać w odpowiednim świetle. W istocie bowiem orzeczono, że z uwagi na to, iż art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE nakłada na wszystkie państwa członkowskie obowiązek ustanowienia środków niezbędnych do zapewnienia, w dziedzinach objętych prawem Unii, skutecznej ochrony sądowej w rozumieniu w szczególności art. 47 karty praw podstawowych, to ostatnie postanowienie powinno być należycie uwzględnione przy dokonywaniu wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE²⁴.

W przedmiocie dopuszczalności pytań prejudycjalnych

41. Na wstępie należy przypomnieć, że wątpliwości sądu odsyłającego co do zgodności uregulowania krajowego z prawem Unii Europejskiej dotyczą w szczególności podwójnego wymogu prawnego, a mianowicie, po pierwsze, wyznaczenia w celu zatwierdzenia ugody zawartej w toku postępowania sądowego między prokuratorem a jednym z oskarżonych lub w odniesieniu do jednego z zarzucanych przestępstw składu orzekającego ad hoc innego niż ten, przed którym pierwotnie wszczęto postępowanie karne, (pytania prejudycjalne pierwsze i trzecie²⁵), a po drugie, uzyskania zgody na tę ugodę od wszystkich stron postępowania, a zatem od współoskarżonych, jako wstępnego warunku jej zatwierdzenia (drugie pytanie prejudycjalne).

42. W świetle odpowiedniego orzecznictwa Trybunału, a w szczególności konsolidacji owego orzecznictwa zapisanej w wyroku Miasto Łowicz, należy podkreślić, że procedura ustanowiona w art. 267 TFUE jest instrumentem współpracy pomiędzy Trybunałem i sądami krajowymi, dzięki któremu Trybunał dostarcza sądom krajowym elementów wykładni prawa Unii, które są im niezbędne do rozstrzygnięcia zawisłych przed nimi sporów, oraz że odesłanie prejudycjalne nie ma służyć wydawaniu opinii doradczych w przedmiocie pytań ogólnych i hipotetycznych, lecz ma być podyktowane potrzebą skutecznego rozstrzygnięcia sporu. Jak wynika z samego brzmienia art. 267 TFUE, orzeczenie w trybie prejudycjalnym musi być „niezbędne”, aby umożliwić sądowi odsyłającemu „wydanie wyroku” w zawisłej przed nim sprawie. Trybunał wielokrotnie przypominał, że zarówno z brzmienia, jak i z systematyki art. 267 TFUE wynika, iż warunkiem zastosowania procedury prejudycjalnej jest w szczególności rzeczywiste istnienie

²² Wyrok z dnia 10 lipca 2014 r., Julián Hernández i in. (C-198/13, EU:C:2014:2055, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

²³ Pragnę zauważyć, że postanowienie odsyłające wymienia art. 4 ust. 1 decyzji ramowej 2004/757 i art. 3 decyzji ramowej 2008/841.

²⁴ Wyrok z dnia 22 lutego 2022 r., RS (Skutek orzeczeń sądu konstytucyjnego) (C-430/21, EU:C:2022:99, pkt 37).

²⁵ Pytania prejudycjalne pierwsze i trzecie, chociaż sformułowane je w sposób odrębny, odzwierciedlają jednak tę samą problematykę tożsamości sądu właściwego do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności karnej osób ściganych, w tym w drodze zatwierdzenia zawartej przez jedną z nich ugody w sprawie przyznania się do winy.

przed sądem krajowym sporu²⁶, w którym sąd ten ma wydać orzeczenie pozwalające na uwzględnienie orzeczenia prejudycjalnego. Zadaniem Trybunału, w ramach postępowania prejudycjalnego jest wspieranie sądu odsyłającego w rozstrzygnięciu konkretnego zawisłego przed nim sporu. W ramach takiej procedury konieczne jest zatem zaistnienie między owym sporem a przepisami prawa Unii, o których wykładnię się zwrócono, łącznika przejawiającego się w tym, że owa wykładnia jest obiektywnie niezbędna z punktu widzenia orzeczenia, jakie ma wydać sąd odsyłający²⁷.

43. Z wyroku Miasto Łowicz wynika, że ów łącznik może być bezpośredni lub pośredni, zależnie od trzech wymienionych w nim przypadków dopuszczalności. Jest on bezpośredni, gdy sąd krajowy ma zastosować prawo Unii, o którego wykładnię wniesiono, aby rozstrzygnąć spór w postępowaniu głównym co do istoty (pierwszy przypadek). Jest on pośredni, gdy orzeczenie prejudycjalne może dostarczyć sądowi odsyłającemu wykładnię przepisów proceduralnych prawa Unii, które sąd ten jest zobowiązany zastosować w celu wydania wyroku (drugi przypadek) lub wykładni prawa Unii umożliwiającej mu rozstrzygnięcie kwestii proceduralnych prawa krajowego, aby następnie mógł on orzec co do istoty zawisłego przed nim sporu (trzeci przypadek)²⁸. W wyroku Miasto Łowicz Trybunał kolejno badał dopuszczalność pytań prejudycjalnych przedstawionych w świetle trzech odrębnych i autonomicznych sytuacji spełniających kryterium konieczności, po czym stwierdził ich niedopuszczalność, podkreślając w trzecim przypadku różnicę w porównaniu ze sprawami zakończonymi wyrokiem A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego)²⁹, w których to sprawach wykładnia, o którą wniesiono do Trybunału w ramach odesłania prejudycjalnego, była w stanie wpłynąć na kwestię ustalenia sądu właściwego do merytorycznego rozpoznania sporów mających związek z prawem Unii³⁰.

44. Można by uznać *prima facie*, że poprzez pytania prejudycjalne skierowane do Trybunału oraz poprzez zwrócenie się o wykładnię prawa Unii sąd odsyłający zmierza do uzyskania wyjaśnień w przedmiocie kwestii proceduralnej prawa krajowego, która powinna zostać rozstrzygnięta przez ten sąd *in limine litis*, co odpowiada trzeciemu przypadkowi. Pytanie to dotyczy właściwości składu orzekającego *ad hoc*, działającego w miejsce sądu odsyłającego, do orzekania w przedmiocie zatwierdzenia ugody w sprawie przyznania się do winy zawartej przed tym sądem między prokuratorem a osobą oskarżoną.

45. W niedawnym wyroku Trybunał wskazał w sposób ogólny, że pytania prejudycjalne mające na celu umożliwienie sądowi odsyłającemu rozstrzygnięcie *in limine litis* trudności o charakterze proceduralnym, takich jak kwestie związane z jego własną właściwością do rozpoznania zawisłej przed nim sprawy lub też ze skutkami prawnymi, jakie należy przypisać orzeczeniu sądowemu stanowiącemu potencjalnie przeszkodę dla dalszego rozpoznania takiej sprawy przez ten sąd, są dopuszczalne na gruncie art. 267 TFUE³¹. Takie podejście wydaje się nadawać problematyce proceduralnej charakter autonomiczny w tym znaczeniu, że może ona sama w sobie spełniać kryterium niezbędności na gruncie art. 267 TFUE. Chociaż prawdą jest, że Trybunał wyraźnie

²⁶ Pismem z dnia 5 sierpnia 2022 r. Sofijski gradski sad (sąd dla miasta Sofii, Bułgaria) powiadomił Trybunał, że w następstwie zmiany ustawodawczej, która weszła w życie w dniu 27 lipca 2022 r., Spetsializiran nakazaten sad (wyspecjalizowany sąd karny) został zlikwidowany i że niektóre z wniesionych do tego sądu spraw karnych, w tym sprawa w postępowaniu głównym, zostały przekazane z tą datą do rozpatrzenia przez Sofijski gradski sad (sąd dla miasta Sofii). Wydaje się zatem, że przesłanka dopuszczalności dotycząca zawisłości sporu w postępowaniu głównym jest spełniona.

²⁷ Wyrok Miasto Łowicz (pkt 44–46).

²⁸ Zobacz wyrok Miasto Łowicz (pkt 49–51).

²⁹ Wyrok z dnia 19 listopada 2019 r. (C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982).

³⁰ Wyrok Miasto Łowicz (pkt 51).

³¹ Wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., YP i in. (Uchylenie immunitetu i zawieszenie sędziego) (C-615/20 i C-671/20, EU:C:2023:562, pkt 46, 47).

odniósł się tylko do dwóch przypadków szczególnych, to pierwszy z nich wydaje się obejmować kwestię właściwości lub raczej braku właściwości sądu odsyłającego, przed którym początkowo wszczęto postępowanie przeciwko wszystkim współoskarżonym, do orzekania w przedmiocie zatwierdzenia ugody w sprawie przyznania się do winy podpisanej przez jednego z nich.

46. Natomiast wymóg jednomyślnej zgody pozostałych oskarżonych stanowi szczególne uregulowanie procesu zatwierdzania, niezależne od kwestii tożsamości sądu, do którego zwrócono się o jego rozpoznanie, co mogłoby pozwolić na wyciągnięcie wniosku o niedopuszczalności drugiego pytania prejudycjalnego. Wniosek ten może jednak wydawać się zbyt abstrakcyjny, ponieważ prowadzi do rozdzielenia dwóch elementów składających się na ten sam mechanizm i mających w równym stopniu wpływ na przebieg postępowania karnego wszczętego przed sądem odsyłającym.

47. Stwierdzenie to skłania mnie do uwzględnienia pierwszego przypadku dopuszczalności, o którym mowa w wyroku Miasto Łowicz. W tym względzie pragnę zauważyć, że – jak słusznie podkreśla sąd odsyłający³² – pytania prejudycjalne odnoszą się do problemów proceduralnych nierozzerwalnie związanych z orzeczeniem co do istoty sprawy, które sąd ten ma wydać w odniesieniu do odpowiedzialności karnej oskarżonych i, w stosownym przypadku, do wymierzenia kary. Należy podkreślić, że zgodnie z informacjami zawartymi w postanowieniu odsyłającym ugoda zawarta między prokuratorem a oskarżonym, w której oskarżony przyznaje się do winy w odniesieniu do zarzucanych mu przestępstw i zostaje mu w konsekwencji wymierzona uprzednio uzgodniona kara, reguluje wszystkie kwestie, które należy uwzględnić w wyroku co do istoty sprawy, ponieważ wskazano tam czyn przestępny popełniony przez zainteresowanego wraz z jego kwalifikacją prawną, a także rodzaj i wymiar kary.

48. W tych okolicznościach odpowiedzi Trybunału dotyczące zgodności z prawem Unii Europejskiej uregulowania krajowego określającego warunki sądowego zatwierdzenia takiej ugody, która, zdaniem sądu odsyłającego, ma zastąpić orzeczenie co do istoty, wydają się niezbędne, aby umożliwić temu sądowi rozstrzygnięcie w przedmiocie toczącego się przed nim postępowania karnego. Wydaje się zatem, że między sprawą w postępowaniu głównym a art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, o którego wykładnię wniesiono, istnieje łącznik przejawiający się w tym, że owa wykładnia jest obiektywnie niezbędna z punktu widzenia orzeczenia co do istoty, jakie ma wydać sąd odsyłający.

49. Ponadto, wbrew twierdzeniom Komisji, wydaje mi się, że wymogi art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem, w szczególności wymóg przewidziany w lit. c) tego artykułu, są w niniejszej sprawie spełnione. Sąd odsyłający przedstawił bowiem w sposób wystarczający powody, które skłoniły go do zastanowienia się nad wykładnią wymogu skutecznej ochrony sądowej, do którego odnosi się art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, w kontekście warunku zatwierdzenia ugody w sprawie przyznania się do winy, polegającego na jednomyślnej zgodzie pozostałych oskarżonych³³. Wskazuje zatem, że ugoda ta stanowi dla oskarżonego PT środek prawny umożliwiający mu uzyskanie łagodniejszej sankcji, a przy tym konieczność uzyskania takiej zgody skutkuje nieuzasadnionym ograniczeniem dostępu do tego środka z naruszeniem wyżej wspomnianego wymogu, a dokładniej prawa do rzetelnego procesu sądowego.

³² Punkt 34 wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

³³ Chociaż sąd odsyłający odwołuje się w swoich względnie mało przejrzystych twierdzeniach do art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, to wskazuje również wielokrotnie na art. 47 karty, który zgodnie z orzecznictwem Trybunału należy brać pod uwagę przy dokonywaniu wykładni pierwszego z tych postanowień.

50. Można zatem uznać, że niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

Co do istoty

W przedmiocie powołania składu ad hoc

51. Sąd odsyłający zastanawia się zasadniczo, czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 karty praw podstawowych stoi na przeszkodzie przepisowi proceduralnemu, zgodnie z którym zatwierdzenie ugody w sprawie przyznania się do winy zawartej między prokuratorem a jednym z oskarżonych na sądowym etapie postępowania jest automatycznie przydzielane składowi orzekającemu innemu niż skład, przed którym toczy się postępowanie karne przeciwko wszystkim oskarżonym, przed którym przeprowadzono ogół dowodów, nawet jeśli postanowienie o zatwierdzeniu nie rozstrzyga o winie współoskarżonych. Wątpliwości wyrażone przez sąd odsyłający dotyczą zarówno wymogu bezstronności danego organu sądowego, jak i zasady bezpośredniości postępowania karnego.

– W przedmiocie wymogu bezstronności obiektywnej

52. Jak przewiduje art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, państwa członkowskie są zobowiązane do ustanowienia systemu środków i procedur niezbędnych do zapewnienia jednostkom poszanowania ich prawa do skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii. Zasada skutecznej ochrony sądowej praw, jakie jednostki wywodzą z prawa Unii, do której odnosi się art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, stanowi zasadę ogólną prawa Unii wynikającą z tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim, wyrażoną w art. 6 i 13 EKPC, a obecnie potwierdzoną w art. 47 karty praw podstawowych³⁴.

53. Jak już wskazano, z uwagi na to, że art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE nakłada na wszystkie państwa członkowskie obowiązek ustanowienia środków niezbędnych do zapewnienia, w dziedzinach objętych prawem Unii, skutecznej ochrony sądowej w rozumieniu w szczególności art. 47 karty praw podstawowych, to ostateczne postanowienie powinno być należycie uwzględnione przy dokonywaniu wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, podobnie jako orzecznictwo ETPC dotyczące art. 6 ust. 1 EKPC³⁵. W celu zagwarantowania, by organy, które mogą orzekać o kwestiach związanych ze stosowaniem lub z wykładnią prawa Unii, mogły same zapewniać taką skuteczną ochronę prawną, kluczowe jest zachowanie niezależności takich organów, co potwierdza art. 47 akapit drugi karty praw podstawowych, w którym wśród wymogów związanych z prawem podstawowym do skutecznego środka prawnego wymieniono dostęp do „niezawisłego i bezstronnego” sądu. Wymóg niezawisłości sędziowskiej, stanowiącej integralny element sądenia, wchodzi w zakres istoty prawa do skutecznej ochrony sądowej oraz prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, które to prawo ma fundamentalne znaczenie jako gwarancja ochrony wszystkich praw, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, oraz zachowania wartości wspólnych państwom członkowskim określonych w art. 2 TUE, w szczególności wartości państwa prawa³⁶.

³⁴ Wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., Komisja/Polska (System odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów) (C-791/19, EU:C:2021:596, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).

³⁵ Zobacz podobnie wyrok z dnia 22 lutego 2022 r., RS (Skutek orzeczeń sądu konstytucyjnego) (C-430/21, EU:C:2022:99, pkt 37).

³⁶ Zobacz podobnie wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., Komisja/Polska (System odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów) (C-791/19, EU:C:2021:596, pkt 57, 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

54. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wspomniany wymóg niezawisłości ma dwa aspekty. Pierwszy aspekt, o charakterze zewnętrznym, wymaga, aby dany organ wypełniał swoje zadania w pełni autonomicznie, bez podległości w ramach hierarchii służbowej, bez podporządkowania komukolwiek, w sposób wolny od nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, pozostając w ten sposób pod ochroną przed ingerencją i naciskami z zewnątrz, które mogą zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia. Drugi aspekt, o charakterze wewnętrznym, łączy się z pojęciem bezstronności i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i ich odpowiednich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga zachowania obiektywizmu oraz braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa. Rzeczone gwarancje niezawisłości i bezstronności wymagają istnienia zasad, w szczególności co do składu organu, powoływania jego członków, okresu trwania ich kadencji oraz powodów ich wyłączenia lub odwołania, pozwalających wykluczyć, w przekonaniu uczestników postępowania, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych oraz neutralności w odniesieniu do sprzecznych ze sobą interesów³⁷.

55. Odwołując się do utrwalonego orzecznictwa ETPC, Trybunał wyjaśnił również, że wymóg bezstronności można oceniać na różne sposoby. Zgodnie z podejściem subiektywnym pod uwagę należy wziąć osobiste przekonanie i zachowanie sędziego, badając, czy w danym przypadku wykazał się on stronniczością lub osobistymi uprzedzeniami, przy czym należy zauważyć, że domniemanie osobistej bezstronności obowiązuje do momentu przedstawienia dowodu przeciwnego. Podejście obiektywne wymaga oceny, czy sam organ sądowy, w tym także jego skład, zapewnia wystarczające gwarancje pozwalające wykluczyć wszelkie uzasadnione wątpliwości co do jego bezstronności. Jeśli chodzi o obiektywną ocenę, polega ona na zadaniu sobie pytania, czy niezależnie od indywidualnego zachowania sędziego, pewne weryfikowalne fakty dają podstawy do podejrzeń co do jego stronniczości. W tym zakresie nawet pozory mogą mieć znaczenie. Stawką jest zaufanie, jakie w społeczeństwie demokratycznym sądy powinny budzić w jednostkach, poczynając od stron postępowania³⁸.

56. Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że pytanie sądu odsyłającego dotyczy jedynie kwestii bezstronności obiektywnej w przypadku wykonywania w toku postępowania sądowego różnych funkcji przez tego samego sędziego lub ten sam kolegialny organ sądowy.

57. W tym względzie należy przypomnieć, że zdaniem Trybunału okoliczność, iż sędziowie, którzy rozpoznawali sprawę za pierwszym razem, należą do innego składu orzekającego, który ponownie rozpoznaje tę samą sprawę, nie może być uważana sama w sobie za niezgodną z wymogami prawa do rzetelnego procesu. W szczególności fakt, iż co najmniej jeden z sędziów jest obecnych w dwóch następujących po sobie składach orzekających i pełni w nich te same funkcje – na przykład prezesa lub sędziego sprawozdawcy – nie wpływa sam przez się na ocenę poszanowania wymogu bezstronności, ponieważ funkcje te są pełnione w składzie kolegialnym. Rozważania te stosują się tym bardziej, gdy dwa następujące po sobie składy rozpoznają nie tę samą sprawę, lecz dwie różne sprawy wykazujące pewien stopień powiązania³⁹.

³⁷ Zobacz podobnie wyrok z dnia 19 listopada 2019 r., A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego) (C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982, pkt 121–123).

³⁸ Wyrok z dnia 19 listopada 2019 r., A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego) (C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982, pkt 128).

³⁹ Wyrok z dnia 19 lutego 2009 r., Gorostiaga Atxalandabaso/Parlament (C-308/07 P, EU:C:2009:103, pkt 43–45).

58. Co się tyczy w szczególności postępowań w sprawie przyznania się do winy, Trybunał odpowiedział na szereg pytań dotyczących wykładni przepisów dyrektywy 2016/343, opierając się na orzecznictwie ETPC, zgodnie z którym w złożonym postępowaniu karnym, obejmującym szereg podejrzanych, którzy nie mogą być osądzeni we wspólnym procesie, odniesienia sądu krajowego do udziału osób trzecich, które mogą następnie być osądzone w odrębnym postępowaniu, mogą okazać się niezbędne dla oceny winy oskarżonych. ETPC ten wyjaśnił jednak, że jeżeli okoliczności dotyczące udziału osób trzecich muszą być wprowadzone, dany sąd powinien unikać podawania większej ilości informacji niż jest to niezbędne dla analizy odpowiedzialności prawnej osób, które są oskarżone w toczącym się przed nim postępowaniu. Ponadto ETPC podkreślił, że uzasadnienie orzeczeń sądowych należy formułować przy użyciu wyrażeń, dzięki którym można uniknąć potencjalnego przedwczesnego osądu w przedmiocie winy danych osób trzecich, który mógłby zagrozić rzetelnej analizie zarzutów postawionych im w ramach odrębnego postępowania⁴⁰.

59. Trybunał orzekł, że art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343⁴¹ należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie temu, by ugoda, w której oskarżony przyznaje się do winy w zamian za obniżenie kary, która to ugoda powinna zostać zatwierdzona przez sąd krajowy, wymieniała wyraźnie jako współsprawców danego przestępstwa nie tylko tego oskarżonego, lecz także innych oskarżonych, którzy nie przyznali się do winy i przeciwko którym toczy się odrębne postępowanie karne, pod warunkiem, po pierwsze, że informacja ta jest niezbędna do dokonania kwalifikacji odpowiedzialności prawnej oskarżonego, który zawarł wspomnianą ugodę, a po drugie, że ugoda ta wskazuje wyraźnie, że przeciwko tym pozostałym oskarżonym toczy się odrębne postępowanie karne i że ich wina nie została stwierdzona zgodnie z prawem⁴².

60. W innej sprawie Trybunał uznał, że art. 3⁴³ i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 w związku z motywem 16 tej dyrektywy, a także art. 47 akapit drugi i art. 48 karty praw podstawowych należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwiają się one temu, by w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko dwóm osobom sąd krajowy najpierw postanowieniem przyjął oświadczenie pierwszej osoby o winie za czyny karalne wymienione w akcie oskarżenia, które miała popełnić we współsprawstwie z drugą osobą, która nie złożyła oświadczenia o winie, a następnie orzekł po przeprowadzeniu postępowania dowodowego odnoszącego się do czynów zarzucanych drugiej osobie o winie tej osoby, pod warunkiem że z jednej strony wskazanie drugiej osoby jako współsprawcy zarzucanych czynów karalnych jest konieczne dla kwalifikacji odpowiedzialności prawnej osoby, która złożyła oświadczenie o winie, a z drugiej strony że w tym postanowieniu lub akcie oskarżenia, do którego odnosi się to postanowienie, wskazano wyraźnie, iż wina tej drugiej osoby nie została wykazana prawnie i będzie przedmiotem odrębnego postępowania dowodowego i wyroku⁴⁴.

61. W celu uzupełnienia tej panoramy orzecznictwa należy przywołać niedawny wyrok ETPC wdrażający jego ogólne zasady w dziedzinie bezstronności. Sąd ten uważa w tym względzie, że o ile samego faktu, iż sąd orzekający wydał wcześniejsze orzeczenia dotyczące tego samego czynu

⁴⁰ Wyrok z dnia 5 września 2019 r., AH i in. (Domniemanie niewinności) (C-377/18, EU:C:2019:670, pkt 44).

⁴¹ Artykuł 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 stanowi, że państwa członkowskie podejmują wszelkie środki niezbędne do zapewnienia, by do czasu udowodnienia podejrzanemu lub oskarżonemu winy zgodnie z prawem organy publiczne w swoich wypowiedziach publicznych oraz w orzeczeniach sądowych innych niż rozstrzygające o winie nie odnosiły się do takiej osoby jako do winnej.

⁴² Wyrok z dnia 5 września 2019 r., AH i in. (Domniemanie niewinności) (C-377/18, EU:C:2019:670, pkt 50). Należy zauważyć, że w sprawie, w której zapadł ten wyrok, ugodę zawartą między prokuratorem a jednym z oskarżonych przedłożono do zatwierdzenia sądowi odsyłającemu, który odpowiada składowi orzekającemu ad hoc, jak wynika z pkt 22 tego wyroku.

⁴³ Artykuł 3 dyrektywy 2016/343 stanowi, że państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani i oskarżeni byli uważani za niewinnych, do czasu udowodnienia im winy zgodnie z prawem.

⁴⁴ Postanowienie z dnia 28 maja 2020 r., UL i VM (C-709/18, niepublikowane, EU:C:2020:411, pkt 35).

zabronionego, nie można uznać, jako takiego, za budzący obawy co do jego bezstronności, o tyle kwestia bezstronności sądu pojawia się, gdy wcześniejszy wyrok zawiera już szczegółową ocenę roli później skazanej osoby w przestępstwie popełnionym przez kilka osób, a w szczególności gdy wcześniejszy wyrok zawiera konkretną kwalifikację uczestnictwa wnioskodawcy lub gdy należy uznać, że przyjmuje on za wykazane spełnienie a posteriori przez osobę skazaną wszystkich koniecznych kryteriów popełnienia przestępstwa. Biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, można uznać, że takie elementy przesadzają o winie osoby sądzonej w toku późniejszego postępowania i mogą w związku z tym wzbudzać obiektywnie uzasadnione wątpliwości co do tego, czy na początku procesu sąd krajowy nie ma z góry założonego stanowiska co do istoty sprawy osoby później skazanej⁴⁵.

62. W rozpatrywanej przez ETPC sprawie, w której skarżący został osądzony i skazany przez ten sam sąd, który uprzednio skazał jego współsprawców za czyny przestępcze popełnione wspólnie z nim, przy czym uczynił to na podstawie ugód w sprawie przyznania się do winy, ETPC stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 EKPC, uwzględniając następujące elementy. Sąd ten zauważył zatem, że o ile owe wyroki zatwierdzające ugody nie zawierały żadnego odrębnego stwierdzenia winy w odniesieniu do skarżącego *jako takiego*, a charakter zarzucanego czynu zakładał koordynację czynów zabronionych, o tyle można było w nich znaleźć dokładną faktyczną definicję konkretnej roli skarżącego w popełnieniu tego przestępstwa. Sąd rozpoznający sprawę co do istoty był zatem w pełni świadomy tożsamości skarżącego, mimo oznaczenia go za pomocą inicjałów i aliasu, oraz jego roli, ponieważ nie było żadnych wątpliwości co do jego uczestnictwa w przestępstwie, a taka sytuacja mogła jedynie skłonić ów sąd do zachowania spójności z jego uprzednimi orzeczeniami zatwierdzającymi ugody, a współsprawców do działania zgodnie z ich wcześniejszymi oświadczeniami dotyczącymi uczestnictwa skarżącego w popełnieniu przestępstwa. W konsekwencji ETPC uważa, że wyroki skazujące wydane wobec współsprawców skarżącego, biorąc pod uwagę ich brzmienie, naruszyły jego prawo do domniemania niewinności do czasu ustalenia jego winy, a względu na rolę, jaką wyroki te odegrały w postępowaniu dotyczącym skarżącego, które toczyło się przed tym samym sądem, wątpliwości dotyczące bezstronności sądu były obiektywnie uzasadnione⁴⁶.

63. Z przypominanego orzecznictwa wynika, że pojęcia obiektywnej bezstronności i domniemania niewinności, chociaż prawnie odrębne, są w rzeczywistości ściśle ze sobą powiązane, ponieważ naruszenie wymogu bezstronności może w pewnych warunkach wynikać z naruszenia tego domniemania.

64. W niniejszej sprawie sąd odsyłający wskazał, że zawarta przez PT ugoda w sprawie przyznania się do winy powtarza w całości sentencję aktu oskarżenia, zawiera wzmiankę o czynie popełnionym przez oskarżonego i jego kwalifikację prawną, a także rodzaj i wymiar kary, lecz w następstwie wyroku AH i in. (Domniemanie niewinności)⁴⁷ nie wymienia już imion i nazwisk oraz osobistych numerów identyfikacyjnych oskarżonych, wobec których postępowanie nadal się toczy, przy czym zatwierdzenie tej ugody następuje bez informacji co do ich udziału w zarzucanych czynach i bez zajmowania stanowiska w przedmiocie ich winy⁴⁸. Z postanowienia odsyłającego wydaje się zatem wynikać, że treść rozpatrywanej ugody w sprawie przyznania się do winy i zatwierdzające ją orzeczenie sądowe nie przesadzają o winie tych oskarżonych, którzy zdecydowali się nie przyznawać do winy za zarzucane im czyny. W tych okolicznościach fakt, że

⁴⁵ Wyrok ETPC z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie Mucha przeciwko Słowacji (CE:ECHR:2021:1125JUD006370319, § 49).

⁴⁶ Wyrok ETPC z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie Mucha przeciwko Słowacji (CE:ECHR:2021:1125JUD006370319).

⁴⁷ Wyrok z dnia 5 września 2019 r. (C-377/18, EU:C:2019:670).

⁴⁸ Brak utajnienia tożsamości jest czynnikiem istotnym przede wszystkim w ramach dyskusji na temat poszanowania zasady domniemania niewinności.

sąd odsyłający może później zatwierdzać ugodę w sprawie przyznania się do winy i oceniać odpowiedzialność karną tych oskarżonych, nie wydaje się sprzeczny z wymogami bezstronności obiektywnej.

65. Należy jednak zauważyć, że sytuacja oskarżonego PT wydaje się co najmniej nietypowa, ponieważ ten sam sąd odsyłający wyjaśnił⁴⁹, iż w sposób ogólny i zgodnie z utrwalonym orzecnictwem ugody w sprawie przyznania się do winy nadal zawierają pełne imiona i nazwiska oraz numery identyfikacyjne oskarżonych, którzy nie zawarli takiej ugody. Do tego dochodzi fakt, że owe ugody i zatwierdzające je orzeczenia nie muszą konieczne zawierać wyraźnej wzmianki o tym, że ci oskarżeni są ścigani w ramach odrębnego postępowania karnego, a ich wina nie została udowodniona zgodnie z prawem, której to informacji Trybunał wyraźnie wymaga przy ocenie poszanowania zasady domniemania niewinności⁵⁰. W ramach oceny zgodności rozpatrywanego uregulowania bułgarskiego w postaci stosowanej przez sądy krajowe elementy te w kontekście obiektywnej bezstronności mogą uzasadniać właściwość składu orzekającego powołanego ad hoc do zatwierdzania ugód, co przyznaje sam sąd odsyłający⁵¹.

66. W każdym razie ze wskazówek zawartych w pkt 64 niniejszej opinii nie można moim zdaniem wywieść, że art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 karty praw podstawowych należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie rozpatrywanemu uregulowaniu krajowemu. W istocie bowiem, systematyczne przenoszenie właściwości z sądu, przed którym pierwotnie wszczęto postępowanie karne, do składu orzekającego ad hoc w celu zatwierdzenia ugody w sprawie przyznania się do winy, nie dość, że nie podważa wyżej wymienionych wymogów, to nawet wzmacnia obiektywną bezstronność sądu, który ma orzekać wobec współoskarżonych, którzy nie przyznali się do winy, ponieważ w ten sposób wyklucza się choćby pozór braku bezstronności, który mógłby naruszać zaufanie, jakie sądownictwo powinno budzić w obywatelach w społeczeństwie demokratycznym i w państwie prawa⁵².

– *W przedmiocie zasady bezpośredniości postępowania karnego*

67. Trybunał odniósł się do wspomnianej zasady, opierając się na orzecnictwie ETPC, gdy został zapytany o zakres niektórych przepisów dyrektywy 2012/29/UE⁵³ w świetle uregulowania krajowego nakazującego ponowne przesłuchanie ofiary przez nowo powołany skład orzekający, w przypadku gdy jedna ze stron postępowania sprzeciwia się prowadzeniu postępowania przez ten skład na podstawie protokołu pierwszego przesłuchania.

68. Wskazał on w związku z tym, że jednym z istotnych elementów rzetelnego procesu karnego jest możliwość konfrontacji oskarżonego ze świadkami w obecności sądu, który w ostatecznym rozrachunku wydaje rozstrzygnięcie, a wspomniana zasada bezpośredniości jest istotną gwarancją procesu karnego, ponieważ spostrzeżenia sądu w kwestii zachowania i wiarygodności świadka mogą mieć poważne konsekwencje dla oskarżonego. Zmiana składu sądu orzekającego po przesłuchaniu ważnego świadka powinna więc co do zasady skutkować ponownym

⁴⁹ Zobacz pkt 31 i 32 postanowienia odsyłającego.

⁵⁰ Wyrok z dnia 5 września 2019 r., AH i in. (Domniemanie niewinności) (C-377/18, EU:C:2019:670, pkt 45, 49). W odpowiedzi na pytania Trybunału sąd odsyłający wskazał, że zamieszczenie takiej informacji mieści się w zakresie uprawnienia przysługującego sądowi orzekającemu, właściwemu do zatwierdzenia ugody, do zaproponowania zmian w ugodzie.

⁵¹ Zobacz pkt 31 i 32 postanowienia odsyłającego.

⁵² Zobacz podobnie wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., Komisja/Polska (System odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów) (C-791/19, EU:C:2021:596, pkt 60).

⁵³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.U. 2012, L 315, s. 57).

przesłuchaniem świadka. Jednak zasady bezpośredniości nie można postrzegać w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie wszelkim zmianom składu sądu w trakcie trwania procesu. Mogą pojawić się oczywiste problemy administracyjne lub proceduralne uniemożliwiające ciągłość udziału sędziego w procesie. Możliwe jest zastosowanie środków, które sprawiają, że sędziowie, którzy przejmują sprawę, prawidłowo zrozumieją wszystkie dowody i argumenty, na przykład zastosowanie środka w postaci udostępnienia im protokołów, jeżeli wiarygodność świadka nie jest kwestionowana, lub zarządzenie nowej rozprawy lub ponownego przesłuchania istotnych świadków przed sądem w nowym składzie⁵⁴.

69. Pojęcie „bezpośredniości” zakłada zatem bezpośrednią relację między sędzią a stroną postępowania karnego, w związku z czym sędzia, który nie uczestniczył w rozprawie, nie może zostać dopuszczony do udziału w rozstrzygnięciu sprawy⁵⁵.

70. Zdaniem sądu odsyłającego, owa zasada bezpośredniości została ujęta w art. 18 i art. 55 NPK, które gwarantują udział obrony w postępowaniu w obecności sędziego orzekającego co do istoty sprawy, natomiast art. 384a NPK od tej zasady odchodzi. Sąd odsyłający wskazuje, że gdyby obrona znalazła się w sytuacji, w której sędzia wydawałby orzeczenie co do istoty na podstawie dowodów zbadanych i roztrząsanych przed innym sędzią, doszłoby do naruszenia prawa do skutecznej ochrony sądowej. Sędzia ów zapoznałby się jedynie z materiałami akt sprawy, lecz nie uczestniczyłby w procesie gromadzenia i oceny dowodów, w obecności obrony i pod jej kontrolą.

71. Takie stanowisko sądu odsyłającego sprowadza się, moim zdaniem, do zanegowania specyfiki i autonomii postępowania w sprawie przyznania się do winy, na temat którego miał już okazję się wypowiedzieć ETPC. I tak, Trybunał ten uważa, że postępowanie karne ugodowe prowadzące do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie oskarżenia karnego po przeprowadzeniu uproszczonego badania sądowego oznacza w istocie zrzeczenie się pewnych praw procesowych, co samo w sobie nie stanowi problemu, ponieważ ani litera, ani duch art. 6 EKPC nie stoją na przeszkodzie dobrowolnemu zrezygnowaniu przez zainteresowanego z tych gwarancji. I tak, zgodnie z zasadami dotyczącymi ważności zrzeczenia się praw, przyjęcie ugody przez skarżącego musi spełniać następujące warunki: po pierwsze, przyjęcie jej musi być rzeczywiście dobrowolne i mieć miejsce przy pełnej świadomości okoliczności faktycznych sprawy i skutków prawnych związanych z tego rodzaju ugodą; po drugie, treść ugody i rzetelność postępowania, które doprowadziło do jej zawarcia przez strony, muszą podlegać wystarczającej kontroli sądowej⁵⁶.

72. Zawierając ugodę z prokuratorem, w której uznał się za winnego zarzucanych mu czynów i zaakceptował karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, PT zrezygnował z rozpatrzenia sprawy w trybie zwykłym, zgodnie z art. 381 ust. 6 NPK, a zatem z rozpoznania istoty jego sprawy z przeprowadzeniem na rozprawie kontradiktoryjnej debaty w przedmiocie dowodów przed sądem orzekającym co do istoty. Postępowanie w sprawie przyznania się do winy to szczególny sposób sprawowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, ponieważ stanowi alternatywę dla procesu prawa powszechnego, wynikającą z wyboru osoby oskarżonej wspieranej przez adwokata. Rozumowanie sądu odsyłającego, odnoszące się do naruszenia zasady bezpośredniości w postaci mającej zastosowanie w wyżej wymienionym

⁵⁴ Wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., Gambino i Hyka (C-38/18, EU:C:2019:628, pkt 43, 44).

⁵⁵ Zobacz opinie: rzecznika generalnego P. Légera w sprawie Baustahlgewebe/Komisja (C-185/95 P, EU:C:1998:37, pkt 82, 83); rzecznika generalnego H. Saugmandsgaarda Øe w sprawie Komisja za zashtita ot diskriminatsia (C-824/19, EU:C:2021:324, pkt 62). Pragnę też przypomnieć, że zgodnie z art. 32 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem, „[j]eżeli w sprawie została przeprowadzona rozprawa, w naradzie uczestniczą jedynie sędziowie, którzy brali udział w rozprawie”.

⁵⁶ Wyrok ETPC z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie Natsvlishvili i Togonidze przeciwko Gruzji, CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, §§ 91, 92.

postępowaniu, jak się wydaje, przesłania prawno-faktyczną rzeczywistość postępowania w sprawie przyznania się do winy, które realizuje cel polegający na uproszczeniu i szybkości rozstrzygania spraw karnych, uznany przez ETPC za zgodny z prawem⁵⁷.

73. W tych okolicznościach nie można twierdzić, że przeniesienie właściwości z sądu, przed którym pierwotnie wszczęto postępowanie przeciwko wszystkim oskarżonym, na rzecz sądu orzekającego ad hoc w celu zatwierdzenia ugody w sprawie przyznania się do winy, zawartej przez jednego z oskarżonych, może samo w sobie naruszać zasadę bezpośredniości postępowania karnego. Niezbędne jest jednak, aby skład ten był w stanie zapewnić wystarczającą kontrolę sądową, tak jak wymaga tego ETPC⁵⁸, przy czym sąd odsyłający nie przedstawił żadnej innej okoliczności mogącej przemawiać za sytuacją przeciwną⁵⁹.

W przedmiocie wymogu jednomyślnej zgody pozostałych oskarżonych

74. Sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 karty praw podstawowych przepisu krajowego, który ustanawia wstępny warunek zatwierdzenia przez sąd ugody w sprawie przyznania się do winy w postaci jednomyślnej zgody współoskarżonych⁶⁰. Wymóg ten ma skutkować niesłusznym ograniczeniem dostępu osoby oskarżonej do „środka prawnego uznanego przez ustawę”, pozwalającego jej na otrzymanie kary łagodniejszej niż ta, którą nałożono by nań w zwykłym postępowaniu.

75. Mając na uwadze niejednorodne sformułowanie postanowienia odsyłającego, należy podkreślić na wstępie, że rozpatrywanego postępowania w sprawie przyznania się do winy nie można zakwalifikować jako środka odwoławczego ani zrównać go z takim środkiem, czyli środkiem prawnym umożliwiającym krytykę i podważenie przed sądem sytuacji, która jest, jak się zarzuca, nieprawidłowa.

76. Wydaje mi się, że postanowienie odsyłające rozpatrywane jako całość należy interpretować jako wskazanie potencjalnego naruszenia prawa osoby oskarżonej do rzetelnego procesu, a w szczególności prawa do obrony. Przypominam w tym względzie, że określenia treści i zakresu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE dokonuje się poprzez odniesienie do art. 47 karty praw podstawowych. Trybunał wyjaśnił, że na zasadę podstawową dotyczącą skutecznej ochrony

⁵⁷ Zdaniem ETPC, ugoda karna nie tylko daje istotną korzyść w postaci umożliwienia szybkiego rozstrzygnięcia spraw karnych i zmniejszenia obciążenia pracą sądów, prokuratury i adwokatów, lecz stanowi również, o ile zostanie prawidłowo wykorzystana, skuteczny instrument walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną, a także czynnik obniżający liczbę orzeczonych kar, a w konsekwencji liczbę więźniów (wyrok ETPC z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie Natsvlishvili i Togonidze przeciwko Gruzji, CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, § 90).

⁵⁸ W odpowiedzi na pytania Trybunału sąd odsyłający wyjaśnił, że w ramach sądowego zatwierdzenia ugody właściwy skład zwraca się do osoby oskarżonej zawierającej ugodę z pytaniem dotyczącym aspektów materialnych (przyznanie się przez nią do winy) oraz proceduralnych (zrzeczenie się wydania wyroku w trybie zwykłym) i zatwierdza tę ugodę jedynie w przypadku uzyskania od zainteresowanego potwierdzenia.

⁵⁹ Pragnę zauważyć, że sąd odsyłający podnosi również, iż biorąc pod uwagę uprawnienie sądu do proponowania zmian w ugodzie w postaci kary surowszej, obrona ma „zawsze” interes prawny w tym, aby orzeczenie zostało wydane przez sąd, który zebrał dowody w jej obecności i pod jej kontrolą. Należy podkreślić czysto spekulacyjny, a nawet wewnętrznie sprzeczny charakter tych rozważań w zakresie, w jakim ten sąd wskazuje w pkt 51 i 52 postanowienia odsyłającego, że ugoda w sprawie przyznania się do winy zawarta przez osobę oskarżoną skutkuje karą łagodniejszą niż ta, która zostałaby na nią nałożona w ramach postępowania zwyczajnego.

⁶⁰ Należy uściślić, że sąd odsyłający (lub jego poprzednik) zwraca się do Trybunału z pytaniem o tę szczególną zasadę proceduralną po raz trzeci. W wyroku z dnia 5 września 2019 r., AH i in. (Domniemanie niewinności) (C-377/18, EU:C:2019:670, pkt 28), Trybunał podkreślił, że nie został zapytany o ewentualną zgodność z prawem Unii uregulowania krajowego, które w danym przypadku uzależniałoby zatwierdzenie przez sąd ugody przewidującej przyznanie się do winy w zamian za obniżenie kary od zgody pozostałych oskarżonych, którzy nie przyznali się do winy. Nie czekając na odpowiedź Trybunału w niniejszej sprawie, sąd odsyłający ponownie zwrócił się do Trybunału w przedmiocie zgodności takiego przepisu z prawem Unii, a w szczególności z art. 20 karty (sprawa C-398/23, w toku).

sądowej praw, potwierdzoną w art. 47 karty praw podstawowych, oraz na pojęcie „rzetelnego procesu”, o którym stanowi art. 6 EKPC, składają się różne elementy, obejmujące w szczególności prawo do obrony⁶¹.

77. Zdaniem sądu odsyłającego, niektóre przepisy decyzji ramowych 2004/757 i 2008/841 przewidują możliwość zastosowania obniżonej kary w przypadku współpracy osoby oskarżonej na takich samych warunkach jak warunki zawarcia ugody w sprawie przyznania się do winy. Okoliczność, że zatwierdzenie przez organ sądowy jest uzależnione od zgody współoskarżonych, ma naruszać prawo osoby oskarżonej, która uznała swoją odpowiedzialność karną, do skorzystania z takiej ugody równoznacznej ze złagodzeniem kary, przy czym ograniczenie tego prawa nie odpowiada zasadzie proporcjonalności⁶², stojąc w sprzeczności z poszanowaniem prawa do obrony.

78. Tymczasem według mojej wiedzy żadne unormowanie prawa Unii, czy to postanowienie prawa pierwotnego, czy instrument prawa wtórnego, nie gwarantuje osobie oskarżonej w postępowaniu karnym prawa do skorzystania w określonej sytuacji ze zmniejszenia kary, a w szczególności w ramach ugody w sprawie przyznania się do winy zawartej z prokuratorem. W tym względzie Trybunał wskazał, że ponieważ art. 7 ust. 4 dyrektywy 2016/343 nie nakłada na państwa członkowskie obowiązku zapewnienia uwzględnienia przez organy sądowe współpracy osoby oskarżonej, nie przyznaje jej prawa do niższej kary w przypadku współpracy z tymi organami, na przykład poprzez zawarcie ugody z prokuratorem, w której osoba ta uznaje swoją winę⁶³. Orzekł on również, że art. 6 ust. 4 dyrektywy 2012/13, przewidujący obowiązek informowania osób oskarżonych o wszelkich zmianach dotyczących wniesionego przeciwko nim oskarżenia, w przypadku gdy jest to konieczne do zagwarantowania rzetelności postępowania, oraz prawo do obrony, o którym mowa w art. 48 ust. 2 karty praw podstawowych w kontekście prawa do informacji tych osób, nie wymagają, aby miały one możliwość złożenia, po rozpoczęciu rozprawy, wniosku o postępowanie ugodowe w wypadku zmiany okoliczności faktycznych objętych oskarżeniem lub w wypadku zmiany ich kwalifikacji prawnej⁶⁴.

79. Z przyznanego osobom podejrzanym i osobom oskarżonym prawa do nieskładania wyjaśnień w odniesieniu do zarzucanego im przestępstwa i do nieobciążania samych siebie, uznanego w art. 7 ust. 1 i 2 dyrektywy 2016/343⁶⁵, nie można wywieść, że mają one prawo do skorzystania ze złagodzenia kary w przypadku przyznania się do winy, ponieważ wykładnię taką wyklucza jednoznaczne brzmienie ust. 4 tego artykułu.

80. Należy ponadto stwierdzić, że rozpatrywane uregulowanie krajowe również nie gwarantuje takiego prawa. Postępowanie prowadzące do zawarcia ugody w sprawie zastosowania uzgodnionej kary jest szczególnym postępowaniem w sprawie wydania wyroku karnego, które prokurator może swobodnie przeprowadzić z własnej inicjatywy lub na wniosek obrońcy osoby oskarżonej, o ile osoba ta przyznaje się do popełnienia zarzucanych czynów. Tym samym osobie

⁶¹ Wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., Komisja/Polska (System odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów) (C-791/19, EU:C:2021:596, pkt 203 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁶² Sąd odsyłający odnosi się wyraźnie do art. 52 karty.

⁶³ Postanowienie z dnia 24 września 2019 r., Spetsializirana prokuratura (Domniemanie niewinności) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, pkt 34). To właśnie w odniesieniu do tej ostatniej kwestii Trybunał orzekł w pkt 42 tego postanowienia, że „prawo Unii” nie nakłada na państwa członkowskie obowiązku zezwalania swoim organom sądowym na branie pod uwagę, przy orzekaniu, gotowości osób podejrzanych i oskarżonych do współpracy, między innymi, poprzez zawarcie z prokuratorem ugody, w której dana osoba przyznaje się do winy w zamian za obniżenie kary.

⁶⁴ Wyrok z dnia 13 czerwca 2019 r., Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, pkt 63, 72).

⁶⁵ Trybunał podkreślił, że według ETPC chociaż w art. 6 EKPC nie wspomniano wyraźnie o prawie do milczenia, to jednak stanowi ono powszechnie uznaną normę międzynarodową, która stanowi sedno pojęcia rzetelnego procesu sądowego [wyrok z dnia 2 lutego 2021 r., Consob (C-481/19, EU:C:2021:84, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo)].

tej nie przysługuje prawo do bycia sędzoną w trybie takiego postępowania, mimo że przyznała się do winy, przy czym należy zauważyć, że aby ugoda mogła być przekazana do zatwierdzenia, musi pod nią swój podpis złożyć prokurator.⁶⁶ W sytuacji, w której prokurator postanowił przeprowadzić takie postępowanie, a osoba oskarżona przyjęła zaproponowaną jej karę, osobie oskarżonej nie przysługuje przy tym prawo do jej zatwierdzenia przez właściwy sąd, który nie jest związany ani propozycją prokuratora, ani jej akceptacją przez zainteresowaną osobę. Z art. 382 ust. 8 NPK wynika, że jeżeli sąd odmawia zatwierdzenia ugody w sprawie przyznania się do winy, przekazuje sprawę prokuratorowi.

81. Tym samym wymogu zgody, takiego jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, któremu podlega zatwierdzenie ugody dotyczącej zastosowania uzgodnionej kary, nie można uznać za naruszenie prawa do rzetelnego procesu sądowego, a w szczególności prawa do obrony.

I. Wnioski

82. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał udzielił Sofiyski gradski sad (sądowi dla miasta Sofii, Bułgaria) następującej odpowiedzi:

Artykuł 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, na podstawie którego zatwierdzenie sądowe ugody, w której jeden z oskarżonych przyznaje się do winy w odniesieniu do zarzucanych mu przestępstw w zamian za obniżenie kary, po pierwsze, należy do właściwości sądu innego niż sąd, przed którym pierwotnie wszczęto odnośne postępowanie karne, a po drugie, jest uzależnione od uprzedniego wyrażenia zgody na zawarcie tej ugody przez wszystkie pozostałe osoby oskarżone, które nie uznały swojej odpowiedzialności karnej.

⁶⁶ Zobacz art. 381 ust. 1 i 6 NPK.